

כגפן פוריה

עלון להפצת תורה ויהדות

אין לעיין בעלון זה בשעת התפילה

פְּרִשֵׁת דְּבָרִים

ט' אב תשפ"ב

הפטרה: חזון ישעיהו

יציאת השבת ר"ת 20:57

יציאת השבת:

20:15

ירושלים: 20:11

במוצאי שבת ערב צום תשעה באב

תחילת הצום בשבת בשעה: 19:30 סיום: 19:55

ברכת לבנה והבדלה ביום ראשון אחר צאת הצום

גיליון 779

כניסת השבת:

19:05

ירושלים: 18:57

צום... לששון ולשמחה

הרב עמוס שושן - רב ישובי רכס פוריה

זיכרון החורבן נעשה על ידי הצום. הצום גם מעורר לתשובה. ואולם, אנו יודעים שלעתיד לבוא יהפכו הצומות הללו לחגים ומועדים טובים. לפי החסידות יז' בתמוז יהיה חג ראשון וט' באב יהיה חג אחרון, והימים שבאמצע יהיו כחולו של מועד.

השנה זכינו ולא צמנו יז' בתמוז, ובעזרת ה' לא נצום בתשעה באב. לא, זה לא בגלל שאנו מצפים למשיח וכאשר הוא יבוא נהיה פטורים מתעניות אלו, ובדאי שאנו מצפים לבואו. לא רק שלא נצום השנה אנו נאכל בימים האלו בשר ונשתה יין. הכיצד? צומות אלו חלים השנה בשבת, לפי זה הם הפכו כבר השנה לימי ששון ושמחה. נכון, נצטרך להתענות אלא אם כן יבוא המשיח עד אז, אך אנו לא צמים ביז' בתמוז וט' באב אלא בתאריכים אחרים: חז' בתמוז וז' באב, זהו צום דחוי שהוא חלש בעוצמתו ולכן לפי ההלכה יש להקל בו יותר לחולים וכד'.

עובדה זו הופכת את השנה הזו פוטנציאלית לשנת גאולה, שנה שבה לא צמנו את הצומות האלו במועדם ועוד התענגנו בימים אלו, לפי חובת ההלכה. ובכל זאת עדיין מצווים אנו לעשות לתיקון הימים האלו. אם הבית נחרב בגלל שנאת חנם הרי אנו מחויבים להרבות באהבת חנם ואז נזכה לדברי הנביא זכריה, שצומות אלו יהפכו לששון ולשמחה (זכריה ח', יט): "כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת צוּם הָרְבִיעִי וְצוּם הַחֲמִישִׁי וְצוּם הַשִּׁבְעִי וְצוּם הָעֲשִׂירִי יִהְיֶה לְבֵית יְהוָה וְלִשְׂשׂוֹן וְלִשְׂמֵחָה וְלִמְעֻדִים טוֹבִים".

בהוצאת מכון "שערי תורה": פוריה-נוה עובד ד.ג. גליל תחתון 15210

שערי תורה וחסד ע"ר * כולל אברכים * שיעורי תורה * פרסומים תורניים * גמ"ח עזרה לנוקמים *
הדפסה: דפוס כנרת. עריכה: צ. שוריק. היה שותף. להעברת תרומות: בנק המזרחי סניף טבריה מספר חשבון: 123459

"למה צמנו ולא ראית - ענינו נפשנו ולא תדע"

הנביא ישעיה (נח, ג) מעורר אותנו למחשבה על מהות הצום. תשעה באב הוא הצום הקשה ביותר פיזית ונפשית. צום בשיא הקיץ החם, צום המתחיל מבעוד יום, צום על החורבן הנורא שפקד את עמנו.

כל שנה בתשעה באב אנו צמים, בוכים ומקוננים, על חורבן בית מקדשנו, על הגלות המרה ועל כל הצרות והייסורים שהיו מנת חלקנו מאז. כבר קרוב לאלפיים שנה שאנו משתמשים ב"תרופה" זו של בכיה, צום ואבלות, ועדיין לא נושענו, הצרות ממשיכות לרדוף אותנו. מדוע?

אפשר לענות על כך במשל: זוג צעיר עומד להתחתן. הם שכרו אולם מפואר, שלחו הזמנות לכולם, קנו טבעות, שמלות כלה, טלית וכל מה שצריך ליום הגדול. והנה מגיע הלילה המיוחל, כל המוזמנים מגיעים, התזמורת מנגנת, הסעודה כיד המלך, החתן והכלה זורחים ומאושרים. אולם מרוב הטרדה וההתרגשות, שכחו לערוך חופה וקידושין, והחתן לא קידש את הכלה. היו אולם, הזמנות, תזמורת וכו', אך כל אלו חסרי משמעות ללא נישואין! זה לא שחסרים כאן קידושין, אלא שלא היה כאן כלום!

המשנה ברורה (סימן תקמ"ט) כתב: "כל אלו הימים, כל ישראל מתענים בהם מפני הצרות שאירעו בהם, כדי לעורר הלבבות לפקח על דרכי התשובה. ויהיה זה זכרון למעשיו הרעים ומעשה אבותינו שהיה כמעשיו עתה, עד שגרם להם ולנו אותן הצרות, שבזכרון דברים אלו נשוב להטיב, כמו שנאמר: 'והתודו את עונם ואת עון אבותם וגו'". ולכן חייב כל איש לשום אל לבו באותם הימים ולפשפש במעשיו ולשוב בהן כי אין העיקר התענית כמש"כ באנשי ניוה וירא ה' את מעשיהם, ואמרו חז"ל את שקם ואת תעניתם לא נאמר אלא את מעשיהם, ואין התענית אלא הכנה לתשובה".

אדם שצם ולא פשפש במעשיו, זה לא רק שחסר לו פרט או הידור בקיום מצות הצום, אלא שלא יצא כלל ידי חובה, הצום לא נחשב לו. כי תכלית הצום להביא את האדם להתבונן, לפשפש במעשיו, ואם הצום לא מביאו לידי תשובה, לא קיים את מצות היום.

לאחר החורבן מתנבא הנביא ישעיה ואומר: "נחמו נחמו עמי יאמר אלקיכם, דברו על לב ירושלים". "לב", הכוונה לפנימיות. בבית שני היו עוסקים בתורה ובגמילות חסדים והיו עובדים את ה' ית', אבל היה חסר להם "לב" בעבודת ה'. בימים אלו הקב"ה מתחנן אלינו: "דברו על לב ירושלים" - תקנו את הלב שלכם. לא די בהמנונות מרחיצה ומאכילת בשר, לא די לצום פעם בשנה על החורבן. יש לעבוד על הפנימיות של התורה שאנו לומדים והמצוות שאנו מקיימים. צריכים אנו להתפלל בדביקות, לעשות מצוות מתוך שמחה אמיתית, בהתלהבות. צריכים אנו לעורר את הלב, ואז גם הקב"ה יעורר את ליבו לרחם על עמו ישראל ויגאל אותנו גאולה עולם באמת וברחמים.

בשבת האחרונה, פרשת דברים נאמר: "אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דָּבַר מֹשֶׁה אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן בְּעֶבֶר בְּעָרְבָה מִזֶּה סוּף בֵּין פָּאָרָן וּבֵין תַּפֵּל וְלִבְנֵי וַחֲצֵרֶת וְדִי זָהָב".

ה'כלי יקר' כתב שהפסוק: "בֵּין פָּאָרָן וּבֵין תַּפֵּל", מרמז על בין המיצרים, בין שבעה עשר בתמוז לתשעה באב, כי פארן רומז על מעשה מרגלים אשר היה במדבר פארן, בו בכו בכיה של חנם והוקבע בכיה לדורות כליל תשעה באב, ותופל רומז על חטא העגל אשר עשו בשבעה עשר בתמוז, וכן מציעו לשון תיפלה במקומות רבים בתנ"ך לעניין עבודה זרה. באותו יום נשתברו הלוחות, ובקיעת אבנים אלו הוקבעה לדורות, כי בשבעה עשר בתמוז הובקעה חומת העיר ואבניה.

כדי שעם ישראל יזכו להצלה מפני אויביהם, זקוקים הם לאחד משני דברים: הראשון - השגחת ה', וזוכים לכך ע"י "ואהבת את ה' אלקיך". והשני - אחדות ישראל, ע"י "ואהבת לרעך כמוך", ובוה שעוזרים אחד לשני תתכן הצלה גם בדרך הטבע. בשני זמנים אלו איבדו ישראל את שני הדברים: בשבעה עשר בתמוז, כאשר עשו את העגל, בו ביום הם הפנו עורף אל הקב"ה ואז איבדו ההצלה הבאה מההשגחה. בתשעה באב היה מעשה המרגלים, בו ביום נולדה מידת שנאת חינום בישראל כמו שנאמר: "וַתֹּאמְרוּ בְּשָׁנָאֵת יְהוָה אֱתָנוּ הוֹצִיאָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם", ופירש רש"י: "מה דבלבך על רחמך מה דבלביה עליך", כלומר, הם סברו, שמאחר שכל אחד מהם שונא את חברו, כך מסתמא הקב"ה גם שונא אותם.

צרה זו של שנאת חנים החרביה בית ראשון ושני, כי בבית ראשון היתה שנאת חנם בין נשיאי ישראל ובבית שני פשה הנגע בין כל ישראל. אז גם איבדו את ההצלה הטבעית, כי אם אין אהבה ביניהם, אין אחד עוזר לחברו.

שנאת חנים גרמה לחורבן בית מקדשנו ולגלות המרה, הנביא ישעיה אומר: "כי כה אָמַר יְהוָה חֲנָם נִמְכַּרְתֶּם וְלֹא בְּכֶסֶף תִּגָּאֲלוּ", והכוונה: בעוון שנאת חנם נמכרתם, ולא בכסף, דהינו מצות, תגאלו, אלא צריך לתקן חטא זה. וכן הוא במדרש: אמר הקדוש ברוך הוא אתם גרמתם לי שהחרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי על ידי שנאת חנם, בקשו שלום ואתם נגאלים, שנאמר: "שְׁאֵלוּ שְׁלוֹם יְרוּשָׁלַם". ולפי גודל מעלת מצות ואהבת לרעך כמון שהיא כלל גדול בתורה, ראוי לאדם להתחזק ברוב עוז ותעצומות, על ידי מחשבות טהורות תמידיות להעביר שנאה מלב, כי השנאה והמחלוקת מעוררים מדנים וקטגוריא ופרוד למעלה, ועל ידי אהבה, אחוה שלום ורעות, מעוררים אהבת דודים למעלה, ועושה שלום במרומים, וגורם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתה, וזהו הטעם שבזה תלוי גאולתנו ופדות נפשנו.

אמרו חז"ל: "כל דור שלא נבנה בית המקדש בימיו, כאילו נחרב בימיו". אם עדיין לא זכינו לגאולה ישראל ולבנין בית המקדש, הוי אומר, שעדיין לא תיקנו את החטאים שבגללם הוא נחרב, אותם חטאים עדיין מצויים בקרבנו! הסיבות שהוא נחרב, עדיין קיימות. בית המקדש הראשון מפני מה חרב? מפני שהיו בו עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים, שלושת העבירות החמורות ביותר שעליהם נאמר: יהרג ואל יעבור. לאחר שבעים שנות גלות, נבנה הבית השני ואף הוא נחרב.

שאלו בגמרא: "מקדש שני שהיו עוסקין בתורה, במצות ובגמילות חסדים מפני מה חרב? מפני שהיתה בו שנאת חנם, ללמדך ששקולה שנאת חנם כנגד שלש עבירות: עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים".

כותב ה"חפץ חיים" בהקדמה לספרו ה"הפץ חיים": "בסוף ימי בית שני, גברה שנאת חנים, ולשון הרע בינינו, ובעבור זה נחרב ביתנו וגלינו מארצנו והגם שבגמרא לא מוזכר לשון הרע, אלא שנאת חנים בלבד, הכוונה היא על לשון הרע, שנאת חנים עם לשון הרע, היוצאת והמתבקשת מצד השנאה".

אומר ה"חפץ חיים": אם כתוב שנאת חנים, דע לך שהכוונה היא על לשון הרע, היוצאת והמתבקשת מצד השנאה! ולשון הרע יכול רכילות, הוצאת שם רע, מלשניות בסתר, ליצנות בסתר, דברי הכפשה וכל המרעין בישין וכל דברי הרפש שאפשר להטיל על חברו, כל מה שדיברנו כלול בלשון הרע והכל שלא בפניו, בסתר, כמו ששנאת חנים היא בסתר.

דברי ה"חפץ חיים" כתובים במפורש במדרש רבה: "אמר הקב"ה: בעולם הזה על ידי שהיה לשון הרע ביניכם סילקתי שכינה מביניכם". אם היתה שנאת חנים לבד, ללא לשון הרע ורכילות וכיוצא בזה, לא היו ישראל נענשים כ"כ. נאמר בזהר הקדוש: "על כולא מחיל קודשא בריך הוא בר מן לינשא בישא".

ובילקוט שמעוני: "אמר הקב"ה: מכל הצרות הבאות עליכם אני יכול להציל אתכם, חוץ מלשון הרע". כלומר, הקב"ה שהוא כל יכול אומר לנו שאינו יכול להציל אותנו מהצרות הבאות על עוון לשון הרע, ודבר זה קשה להבנה שהרי הקב"ה הוא כל יכול. אפשר להסביר כך: מלך רודן, עריץ יכול להוציא אנשים להורג בלי סיבה, אף אחד לא יגיד לו כלום. אבל אם הוא מחוקק חוק שאין להרוג בתחומי המדינה בלא משפט, וקובע שחוק זה חל גם על המלך עצמו, הרי גם המלך לא יכול להוציא להורג. הקב"ה קבע חוק שמחייב גם אותו ית', אין להציל את מי שמדבר לשון הרע.

מסופר על הגאון מוילנא, ששכר עגלון להסיע אותו לעיר הסמוכה. בדרך חלפו ליד שדה של גוי, העגלון ירד מהעגלה, לקח משם חציר עבור הסוס, עלה לעגלה והמשיך לנסוע. כל אותה העת הגר"א לא הרגיש כלום משום שהיה שקוע בלימודו. הגוי בעל השדה, שראה מחלון ביתו כיצד גונבים לו חציר, עלה מיד על סוס, ורדף אחרי העגלה. העגלה נעצרה והגוי התנפל על הגר"א, קרא לו גנב, והכהו בחוזקה. הגר"א שהבין מה קורה שתק. כאשר הוא נשאל מדוע שתק, ענה הגר"א: "אם הייתי אומר 'זה לא אני', הגוי היה מבין שהעגלון הוא הגנב, ואז הייתי עובר על אבק לשון הרע, וכל התורה שלמדתי לא היתה עוזרת לי ולא הייתי ניצל מלהתגלגל בכלב" ואמר שזה רמז בפסוק: "ויקרא לה נובח בשמו" - "לה", ראשי תיבות: "לשון הרע", נובח: שבא בגלגול של כלב נובח. נשתדל להישמר מדיבור לשון הרע ונוכה לגאולה בקרוב.

[ע"פ ספר 'באר יעקב' על המועדים].

הלכות צום תשעה באב שנדחה למוצאי שבת

א. תשעה באב שחל בשבת ונדחה ליום ראשון, אין איסור כיבוס בשבוע שלפניו, וכן אין צריך להימנע מרחיצה בחמין, מאחר שלא חל בו תשעה באב. והוא הדין שמותר להסתפר לנוהגים שלא להימנע אלא בשבוע שחל בו תשעה באב. אבל לנוהגים להימנע מכל אלו כבר מ"ז בתמוז, ברור שאסור:

ב. אין אומרים צדקתך במנחה, כי נקרא מועד. מותר לאכול בשר ולשתות יין גם בסעודה שלישית שלאחר מנחה, שהיא סעודה המפסקת. ויש אומרים דמכל מקום לא ישב אז בסעודת חברים. אבל מותר לאכול עם בני ביתו, ויכול לברך בזימון. וצריך להפסיק מבעוד יום (19:30), כי בזמן בין השמשות אסור לאכול ולשתות, וכן שאר דברים האסורים בתשעה באב. ואין פושטים בגדי שבת מבעוד יום, עד בין השמשות. ואחרי צאת הכוכבים, הולכים לבית הכנסת במנעל המותר בתשעה באב: ולכן ראוי לקבוע תפילת ערבית של תשעה באב מאוחר יותר (בסביבות שעה: 20:30).

ג. אומרים הבדלה בחנוך הדעת, אבל אין מבדילים על הכוס. ומברך בורא מאורי האש קודם קריאת איכה, אבל לא על הבשמים. ובמוצאי תשעה באב מבדילים על הכוס, אבל אין לברך על הבשמים ולא על הנר, אפילו אם לא בירך עליו במוצאי שבת. ויזהיר לבני ביתו, שלא יעשו מלאכה במוצאי שבת עד שיאמרו ברוך המבדיל בין קודש לחול, בלא שם ומלכות. ואם שכח מלהבדיל בתפילה, אינו צריך לחזור, שהרי יבדיל במוצאי תשעה באב על הכוס. ולא יטעם קודם. ואם צריך לעשות מלאכה, יאמר תחילה ברוך המבדיל בין קודש לחול, בלא שם ומלכות. והקטנים אוכלים ושותים אפילו שלא הבדילו:

ד. ט' באב אסור בלילה וביום כיום הכיפורים בחמישה עיניים שהם: אכילה, שתיה, סיכה, נעילת הסנדל ותשמיש המיטה. במנחה יושבים בבית הכנסת על כיסאות, ומחזירים הפרוכת למקומה ואין רשאים לשבת על הקרקע. בתפילת ערבית יושבים על הקרקע, מתפללים ערבית, אומרים קינות, מכבים אורות ומכריזים: השנה היא 1954 (ויש סוברים: 1952) לחורבן בית המקדש שיבנה במהרה בימנו אמן.

ה. נוטל ידיו עד קשרי אצבעותיו, ויכול להעביר את הלכלוך מעיניו כשידייו רטובות. בברכת השחר מדלג ברכת "שעשה לי כל צרכי". יש נוהגים שלא להתעטף בטלית ולא להניח תפילין בשחרית (אלא במנחה). יש נוהגים לומר האזינו במקום שירת הים ועדיף שלא לשנות. מנהגנו שאין הכוהנים נושאים את כפיהם בשחרית אלא במנחה.

ו. קידוש לבנה - נוהגים לדחות את קידוש הלבנה עד לאחר הצום, מפני שצריך לאומרו בשמחה, ובתשעת הימים ממעטים בשמחה. ויש שאמרו שעדיף לדחותו אולם מנגד יש שהסבירו שאדרבה נכון לומר קידוש לבנה במוצאי תשעה באב, כי יש אז קצת שמחה על משיח בן דוד שנוולד בט' באב, ומלכות דוד נמשלה ללבנה. וכן, הוא סימן לגאולת ישראל שגם הם עתידים להתחדש כלבנה.

לעילוי נשמת אמו"ר רבי יצחק שושן זצ"ל - נלב" ע"ב תמוז תשע"ז

למעוניינים להשתתף בהוצאת עלון זה נא לפנות לדוד: 0537788483

עלון זה מוקדש:

לרופאת: אברהם ציטרון. שרה בת שמחה, ציפור ודושע לוי. ביבה אלימלך. עורב עישה. תקוה בת עזיה. אלנה בת גיא. אסתר בת זרבה. מול בת עולה. אברהם בן רחל. רחמים בן סולמנה. רחל בן אביגיל. אלינה בת סליחה. ישי ורחל לוי. תהה בת זוהרה. עדן בת רחל. מיטל מוריה אדרי. יוסף בן מיכל ח"ו.

להחיות נעדרו צה"ל ושבייו ובהם: אורון שאול. הדר גולדין, גיא חבר, רון ארד, יהודה כץ, צבי פלדמן.

לעילוי נשמת: הגר"ע יוסף. הגר"מ אליהו. רבי מסעוד מלול. רבי יצחק שושן. יונה יונה. סופר מנחם. יצחק דרעי. רבי אברהם בן שמואל אלעזר. מקסים חיים דרעי. הרב אברהם צוקרמן. נדיר נחום. ישראל אברהם נתן. שלמה בן מרים. יצחק ועמרם אטיאם. אורן מועלים. אליהו טייטל. דוד גרוסברג. מירי פולק. עמוס דמרי. רחל שלמה. סימנאב משה יהודה. יצחק זקן בן סליקה. נעים משה. ארדן מורד. יצחק וסליקה שושן. נדירה שמעון. יפה גורר. יונה קלון. לאה ציטרון. סימני בת תמוז. לוי שבת. הנה יצחק. אסתר חוד. אסתר בת תורא. אליהו בת פריחה. מרים קדושים. תורצה זעזון. אסתר וענבר נחום. דן ונעה זורע. דניאל אלמליח. מנחם הלוי. יצחק לאה אסתר. אליהו אדרי. עזיה עזמס. רות יעקב. חנה רחל לוי. יונה שרעב. מרים יהודה. שמואל למנצור. עמינה בת מנחם. עליה מעלים. עליה סך. שרה אליאל. דוד ופריחה סך. שמעון בן רחל. אברהם אדרי. יוסף אלקובי. מיטל וענק. חסיבה ששפטש. עישה דרין. ברכה סופן. מביסה דרין. מביסה סך. אלס טוביל. מרים בת רחל. טאה סך. אליה שחר ו"ל.

ולע"נ הנספים בשואה ובהם: אלכסנדר שנור, שושנה רוזה, רפאל פריצי, ועייליה צילה לבית משפחת ציטרון הי"ד.

למעוניינים להשתתף בהוצאת עלון זה נא לפנות לדוד: 0537788483

אין לעיין בעלון זה בשעת התפילה